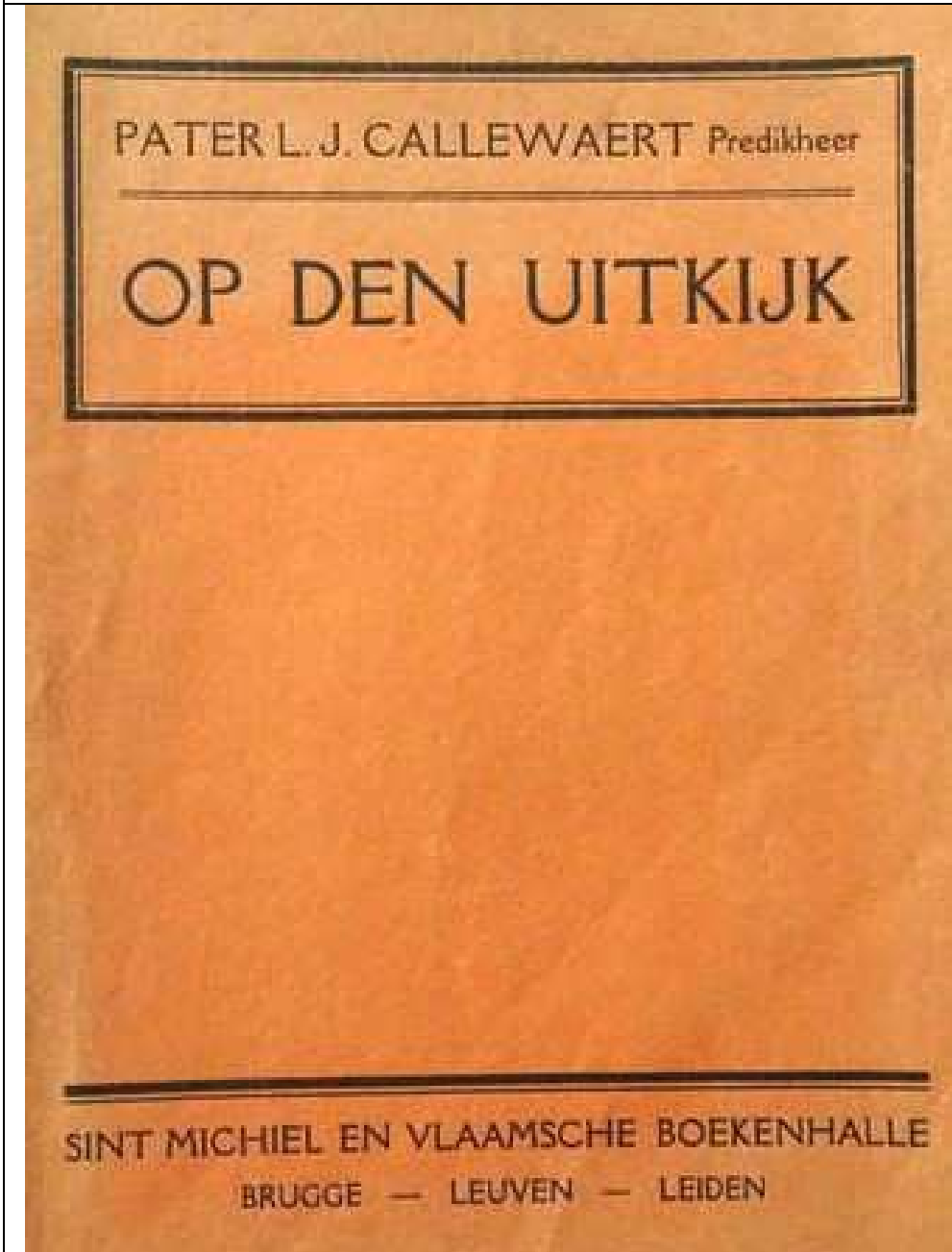

Digitaal boek

Redactie 2020: K. Mertens

Studium Generale vzw 2020

PATER L. J. CALLEWAERT,
DOMINIKAAN.

OP DEN UITKIJK

SINT MICHIEL EN VLAAMSCHE BOEKENHALLE
BRUGGE, LEUVEN, LEIDEN.

P. CALLEWAERT.

(UIT HET VLUCHTELINGSLEVEN
IN ENGELAND)

VIDIMUS ET APPROBAVIMUS :

P. FR. L. M. PERGUY, *S. Th. L. O. P.*

Ostendae, 1^a Junii 1919.

P. FR. RAYMUNDUS — M. MARTIN, *S. Th. L.O.P.*

Lovanii, 23^a Julii 1919.

IMPRIMI POTEST :

Lovanii, 25^a Julii 1919.

P. C. ROLIN, *r. Proy. O. Gr.*

NIHIL OBSTAT :

JOS. VAN DER MEERSCH, *Can. Libr. Cens.*

IMPRIMATUR :

Brugis, 9^a Decembris 1919.

H. VANDEN BERGHE, *Vic. Gén.*

Vidimus...

Colofon

Callewaert, L.J. (pater – dominikaan) “Op den uitkijk” – (ondertitel: Uit het vluchtelingsleven in Engeland); Brugge, Sint Michiel en Vlaamsche Boekhalle; 1919; 409.pp.

Digitale uitgave 2020: Kamiel Mertens voor Studium Generale vzw

De brontekst werd op scanner Canon Lide 120 gedigitaliseerd tot één pdf. Het downloaden van dit boek is gratis, maar een gift naar eigen inzicht als waardering voor het vele vrijwilligerswerk in onze vzw is meer dan welkom. Met vermelding: “Op den uitkijk”.

Studium Generale vzw

Holven 11
B-2490-Balen (België)

Tel (0032) - 014-81.33.75

info@studiumgeneralevzw.be
www.studiumgeneralevzw.be

Argenta: 973-0600412-16
IBAN-nr: BE72.9730.6004.1216
BIC-code: ARSPBE22

Ond.nr. 0474.235.671

© 2020 (voor wat betreft de toegevoegde teksten)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van print, fotokopie; microfilm, digitale media of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced or distributed in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without previous written permission from the publisher.

Inhoud

Voorwerk als apart pdf-document

Voorwoord 2020	2020.01
Wie was pater L.J. Callewaert?	2020.xx

Corpus 1919 (als zelfstandig pdf-document)

Verantwoording van den schrijver	7
Schoone zielen	11
De Belgische soldaten in de Engelsche hospitalen	15
Sergeant Mick. O'Leary, V.C.	20
Het treurspel van West-Vlaanderen.....	23
De vluchtelingen in Engeland	27
Ierland	32
Nationale deugden van de Belgische vluchtelingen	40
Een volksmoord.....	52
Pessimisme	59
De opvoeding der kinderen in 't vluchtelingenland	65
Wat wij van de Engelschen leeren kunnen.....	70
Vlaamsch in Engeland	78
Het godsdienstig leven der Belgische vluchtelingen in Engeland.....	81
De ongeschonden Kruisbeelden aan het Vlaamsche Front	93
De feestdag van St. Patrick, Ierland 's nationalen heilige.....	103
Wat wij van de katholieken uit Engeland kunnen leeren	114
Tusschen Belgen en Engelschen	124
Hulde van de Wereld aan België	133
Onze jongens	142
Zedelijke gevolgen van den oorlog voor ons volk	154
De oogst in 't Yzerland	166
De vlaamsche Kunst en de oorlog.....	170
Pastorsbezoek bij de Vlamingen in Heidenisse	181
Vluchtelingen-gevaren	195
Over Tommy- en Tommyteiten	205
Onze "doode" Jongens	228
Gewijde Puinen	237
René, een kerel van Vlaanderen	245
Het gebed der vlaamsche vluchteling	254
Onze munitiewerkers in de oorlogssmidse	260
Zij gaan naar de kerk niet meer	271
Zij gaan naar de Belgische school niet	281
Onze meisjes in Heidenisse	291
De katholieke Kerk in het Britsche Keizerrijk	304
Dagen van troost	325
Uit het boek der zedelijke oorlogsellende	337
Schoone jongens.....	349
De Paus, de wereldoorlog, en België	366
De Paus en de menschen	384

Voorwoord 2020

Tijdens de academiejaren 1964-65 en 1965-66 studeerde ik theologie bij de Dominicanen in Leuven. Voor alle duidelijkheid: ik was er als “gaststudent, samen met een tiental andere seminaristen van het Collegium Pro America Latina. Aan de KU Leuven was toen de faculteit theologie weliswaar drietalig, maar die talen waren Latijn, Frans en... Engels.... dat laatste ten behoeve van de USA-seminaristen van het “Amerikaans College” in de Naamsestraat die in Leuven theologie kwamen studeren. Et “Pour les flamands... la même chose...”

Een van de medestudenten-dominicanen was een zekere pater Callewaert, wel een jongere naamgenoot van de grote J.L. een vurig en welbespraakt man, die in de eerste betogingen voor Leuven-Vlaams in 1966 luidruchtig voorop liep. De dominikanen hebben het geweten: hun Vlaamse reflex werd genadeloos onderdrukt door het episcopaat: alle gaststudenten theologie werden op slag teruggetrokken uit het theologicum van de dominicanen. Het aantal eigen theologiestudenten was te klein om een eigen “faculteit” draaiende te houden.

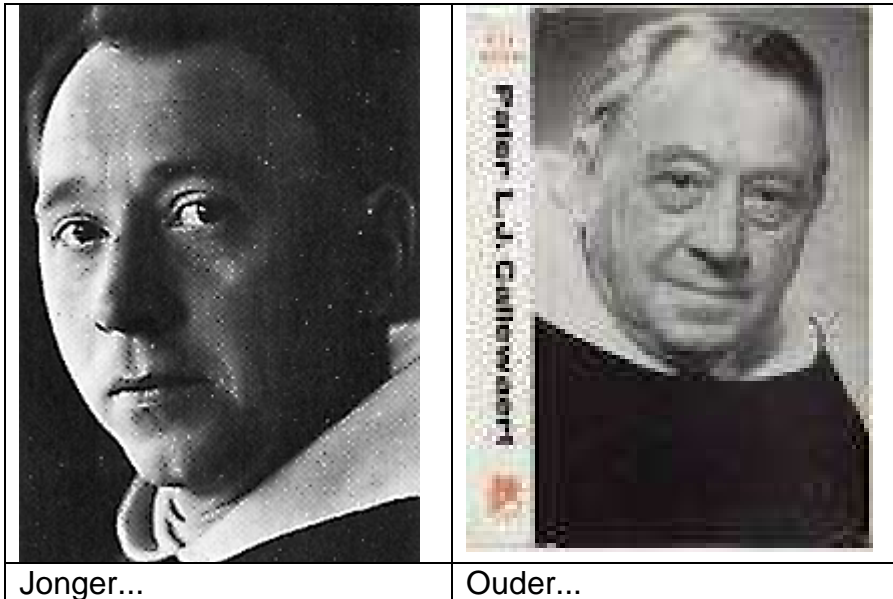
Later ontstond in Leuven het C.K.S. ofte “Centrum voor Kerkelijke Studiën”, waar de meeste orden en congregaties hun theologiestudenten naartoe stuurden.

Enfin, dat alles terzijde.

Over Callewaert werd in Leuven met respect gesproken. Dat hij zijn redactionele stukken, toespraken, predicaties uit Engeland wilde bundelen, gebundeld heeft in het boek “Op den uitkijk”, maakt het de moeite waard een digitale versie ervan aan te bieden op onze website.

Kamiel Mertens, januari 2020

Wie was pater L.J. Callewaert?

Julius Carolus Callewaert, geboren te Torhout op 04.02.1886, overleden te Gent op 27.11.1964. (Kloosternaam Laurentius M.). Schreef onder volgende pseudoniemen: Houtlander, Mac Namara, Pertinax, Pauwel van Groenendaal, Hou zee!.

Hij was een zoon van landbouwer Carolus Callewaert en Ludovica Allemeersch. Hij had minstens een broer Kamiel en een zus Octave. Na de Grieks-Latijnse humaniora aan het Klein Seminarie van Roeselare (1898-1904), volgde hij één jaar filosofie aan datzelfde Klein Seminarie (1904-1905) en op 18 september 1905 trad hij in bij de Dominicanen in La Sarte (Hoei). Daar werd hij op 25 december 1906 geprofest en drie jaar later, op 25 december 1909, legde hij de plechtige geloften af te Leuven. Hij werd te Leuven priester gewijd op 14 juli 1912.

Gezien de persoonlijkheid en de levensloop van pater Callewaert is de meest voor de hand liggende bron voor mij natuurlijk de “**Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging**”, waarin hij niet minder dan vier kolommen “krijgt”.

CALLEWAERT, Jules L. (Torhout 4 februari 1886 - Gert 2; november 1964). Hij werd geboren in een landbouwersgezin. Na de lagere school in Torhout ging Callewaert in 1898 naar het Klein Seminarie van Roeselare. In de geest van de blauwvoeterij stichtte hij de Houtlandersbond en schreef hij onder de pseudoniemen van Houtlander en Pauwel van Groenendaal in De Vlaamsche Vlagge.

In september 1905 trad hij toe tot de dominicanenorde te Hoei (La Sarte) Na zijn noviciaatsjaar trok hij naar het klooster in Leuven. Daar volgde hij filosofie en theologie en raakte hij bevriend met Firmin Deprez, voorzitter van Amicitia. Ook Berten Pil, Hilaire Gravez en Arthur Mulier leerde hij in Leuven kennen. Na zijn priesterwijding in juli 1912 werd hij naar het dominicanenklooster van Oostende gezonden.

Als predikant trok hij door West-Vlaanderen en schreef hij artikels voor Ons Volk Ontwaakt, Hooger Leven, Ons Geloof en een godsdienstige kroniek in het jaarboek van het Davidsfonds. In 1913 stichtte hij het Sint-Thomasgenootschap, een studiegroep voor studenten, middenstandsjongeren en jonge arbeiders.

Twee maanden na de Duitse inval trok pater Callewaert in oktober 1914 over Rotterdam naar Groot-Brittannië. Als vluchtelingenaalmoezenier stond hij de 8.000 Belgische vluchtelingen in het gebied van Manchester bij. Hij schreef wekelijks artikels in De Stem uit België en werkte mee aan Ons Vaderland (1914-1922) en De Belgische Standaard. Vele van zijn artikelen waren volks. bedoeld om de moed bij de vluchtelingen hoog te houden. Zijn radicale standpunten in zijn politieke artikels zorgden voor polemiek, zeker in 1917, toen hij de vredespolitiek van paus Benedictus XV verdedigde. Hij veroordeelde het militarisme en verdedigde het pacifisme, wat een storm van protest uitlokte bij de Franstalige dagbladen.

Callewaerts vredespolitiek was nauw verbonden met zijn flamingantisme, dat door de oorlog sterk radicaliseerde. Hij had ruime aandacht voor de Frontbeweging. Zijn verzoek tot legeraalmoezenier aangesteld te worden, werd echter niet ingewilligd. Pater Callewaert verdedigde de politiek van Cyriel Verschaeve en keurde de bestuurlijke scheiding goed. Hij pleitte in het openbaar voor een vrij Vlaanderen en een vrij Wallonië onder de naam België, maar hoopte op een Groot-Nederlandse republiek.

Na hersteld te zijn van een zware influenza ruilde Callewaert in februari 1919 Groot-Brittannië in voor het dominicanenklooster van Oostende. Daar hervatte hij zijn preken door West-Vlaanderen. Maar omwille van zijn uitgesproken Vlaamsgezindheid werd hij door de kerkelijke hiërarchie zeer wantrouwig bekeken. Er rezen moeilijkheden over de publicatie van zijn boeken Kerelsleven en **Op den Uitkijk, een selectie van zijn artikelen uit De Stem uit België**. Bisschop Gustave Waffelaert greep in de zomer van 1919 in en verbood Callewaert, samen met onder meer Verschaeve nog in West-Vlaanderen te prediken. Op 16 juni 1920 werd hij in ballingschap gestuurd naar het dominicanenklooster van Tallaght (Ierland). Daar leerde hij de Ierse nationale beweging beter kennen en schreef hij "Ierland en het Ierse Volk", dat in 1923 verscheen.

Op 6 juni 1921 keerde Callewaert terug en vestigde hij zich in het dominicanenklooster van Gent. Hij richtte zijn aandacht voornamelijk op de katholiek jeugdbeweging.

In januari 1922 kreeg hij de leiding over het tijdschrift Onze jeugd. Het sociaal godsdienstig blad kreeg meteen een Vlaams-nationalistische oriëntering. Hij publiceerde bijdragen over een theoretische fundering van een katholiek Vlaams-nationalisme en hij plaatste vraagtekens bij de christen-democratie.

Onder druk van de kerkelijke hiërarchie moest hij de hoofdredactie in 1928 opgeven. In deze jaren gaf hij voordrachten voor het Sint-Thomasgenootschap in Leuven. Maar na de dood van student Berten Vallaeys tijdens het negende Groot-Nederlands Studentencongres in april 1924 kreeg pater Callewaert verbod nog in Leuven op te treden. Daarop richtte hij aan de Gentse universiteit een nieuw Sint-Thomasgenootschap op. Dankzij dit genootschap en zijn voordrachten had pater

Callewaert een grote invloed op de katholieke jeugd. De kerkelijke overheid verweet pater Callewaert dat zijn nationalistische organisatie geen propaganda maakte voor de Katholieke Actie en zo die beweging ondermijnde.

In 1935 oogste zijn "Gebed voor Vlaanderen" en de Wereldvrede, dat nog regelmatig op de IJzerbedevaart wordt voorgelezen, veel kritiek. Volgens de nationalistes sloot het gebed te veel aan bij het internationaal en pacifistisch imago dat Frans Daels aan de bedevaarten wilde geven.

Callewaert onderhield goede relaties met het Verbond der Vlaamse Oud-strijders (V.O.S.), waarvan hij de geestelijke raadsman was. Na de parlementsverkiezingen van 24 mei 1936 bood het Vlaamsch Nationaal Verbond (V.N.V.) hem het mandaat van gecoöpteerd senator aan, maar hij weigerde, alhoewel hij zeer dicht stond bij het V.N.V. en hij een persoonlijke vriend was van V.N.V.-leider Staf de Clercq.

Begin januari 1939 werd Callewaert naar het klooster in Antwerpen overgeplaatst, waar hij tot prior werd gekozen. Daar leerde hij de Duitse pater Stratmann kennen, die naar Antwerpen was gevlucht om de nationaal-socialistische vervolging te ontlopen. In Antwerpen hield hij een Oorlogsdagboek bij. Toen hij in oktober 1940 terug naar Gent werd geplaatst, vervolgde hij het dagboek met *100 slagwoorden en gemeenplaatsen of halve waarheden en gehele leugens*. In deze dagboeken volgde hij de oorlogssituatie op de voet. Hieruit blijkt dat hij niet van het nationaal-socialisme, de S.S. en de Duitsch-Vlaamsche Arbeidsgemeenschap hield.

Toch hoopte hij dat door een Duitse overwinning Vlaanderen zijn eigen bestaan zou kunnen opbouwen. Met de Belgische Kerk raakte hij weer overhoop toen deze hem in 1942 verbood deel te nemen aan de IJzerbedevaart. Na de dood van zijn vriend De Clercq bekritiseerde hij openlijk de politiek van het V.N.V. Op 3 maart 1943 bezorgde hij aan de nieuwe V.N.V.-leider Hendrik Elias zijn open brief, waarin hij de opbodpolitiek aanklaagde. Het V.N.V. moest volgens hem twee valse principes - Duitsland moet de oorlog winnen, en het nationaal-socialisme - opzij schuiven. Want, stelde pater Callewaert, Duitsland geeft geen enkele garantie en het nationaal-socialisme betekent het einde van de katholiciteit van Vlaanderen. Daarom zou het V.N.V. zonder compromissen het Vlaamse belang centraal moeten stellen en desnoods een confrontatie aandurven.

Elias wees de kritiek meteen van de hand, maar binnen het V.N.V. kreeg de brief van Callewaert grote weerklank. Grote ophef veroorzaakte pater Callewaert ook met zijn verslag aan koning Leopold III over de houding van de Vlamingen tegenover de koning. Volgens pater Callewaert kreeg hij begin juni 1943 het bezoek van rustend **kolonel-majoor** Sevens, die verklaarde te spreken namens een comité voor de rehabilitatie van Leopold. De koning wenste als staatshoofd aan te blijven bij een geallieerde overwinning en wou als voorbereiding zich inlichten over de publieke opinie. Daarop kreeg pater Callewaert een vragenlijst. In zijn verslag, gedateerd 15 augustus 1943, pleitte hij voor een rechts-katholiek integrisme en een autoritaire staat en wees hij de parlementaire democratie zonder meer af.

Het verslag lekte snel uit en veroorzaakte scherpe reacties. Niet zozeer de inhoud, maar wel het feit dat de koning het noodzakelijk vond om iemand als pater

Callewaert te raadplegen, schokte. Camille Huysmans gewaagde van een "wijwaterdictatuur".

Na de bevrijding in september 1944 leefde Callewaert ondergedoken in het klooster van Gent. Op 20 april 1945 werd hij gearresteerd. Op 7 maart 1946 werd hij door de krijgsraad veroordeeld tot zes jaar hechtenis en vijf miljoen frank boete, een straf die op 25 juni 1946 in beroep werd omgezet tot 12 jaar en vijf miljoen frank boete.

Op 23 oktober 1948 kwam hij vrij, op voorwaarde dat hij België verliet. Daarop vestigde hij zich als aalmoezenier in Zwitserland (Neggio nabij Lugano). In de lente van 1950 keerde hij naar het klooster in Gent terug. Vanaf die jaren schreef hij artikels voor Thomas, maandblad van het Sint-Thomasgenootschap. en onder het pseudoniem van Mac Namara voor Periscoop, het maandblad voor atheneumleerlingen.

In 1951 weigerde hij naar de IJzerbedevaart te gaan, vooral omwille van de "te slappe houding van het huidig comité". Hij verweet het IJzerbedevaartcomité niets te doen voor Daels en nooit te protesteren tegen de aanvallen in verband met de Duitsgezindheid van het oorlogscomité en de collaboratie. In 1956 en 1957 keerde pater Callewaert terug om zijn gebed voor te lezen, maar in 1958 werd hij tot zijn grote ergernis vervangen door Aloïes de Maever. Tot 1961 bleef hij niettemin present op de IJzervlakte.

(auteur van dit lemma: Bernard Van Causenbroeck)

*De databank **ODIS** geeft in detail de verschillende opdrachten en verblijfplaatsen van Callewaert, te veel om er in detail op in te gaan.*

In Dominicaans leven, 2001/1 verscheen een tergblik van zijn orde-confrater B.J. De Clercq: **Pater L.J. Callewaert – predikant en flamingant**

"Het gebeurt niet dikwijls dat in een land een pater de populariteit van al de wielrenners, toneel- en filmspelers (waarbij de politici gerekend) in de schaduw stelt." Dat stond in het weekblad Ons Land, jaargang 1936, te lezen in het verslag van de grootse publieke huldiging van pater Callewaert ter gelegenheid van zijn 52ste verjaardag.

Juul Callewaert is geboren te Torhout, de jongste zoon van een boerengezin. Toen hij zich in het Leuvense dominicanenklooster ging presenteren, had hij nog nooit een dominicaan in levende lijve gezien. Hij had wel de beroemde Franse dominicaan Lacordaire uit diens geschriften en waarschijnlijk ook van afbeeldingen leren kennen. Zoals Lacordaire wilde hij predikant worden. Vandaar zijn keuze voor de predikheren. Hij was ook flamingant. Zijn vlaamsgezindheid dankte hij aan zijn studententijd in het klein seminarie van Roeselare. In die beide opzichten, als predikant en als flamingant, heeft hij als geen ander uitgeblonken.

De predikant

Toen Callewaert in 1912 priester werd gewijd, was hij al goed op zijn taak van predikant voorbereid. Als student in Leuven had hij nog iets anders gedaan dan

filosofie en theologie studeren. Al tijdens zijn noviciaatsjaar in La Sarte (Wallonië) zat hij op zolders en in kelders zijn stem te oefenen voor een denkbeeldig gehoor. Zo is hij zeer bewust zijn natuurtalent beginnen te ontwikkelen, helemaal op eigen houtje. Had hij een beroep gedaan op deskundige hulp en advies, dan had hij misschien sommige opvallende gebreken kunnen corrigeren: zijn scherpe stem en zijn zware West-Vlaamse tongval. Maar volgens zijn confrater J.H. Walgrave (let wel: ook West-Vlaming) was dat alles geen handicap. Zijn gebreken *"maakten evenzeer deel uit van de unieke stijl waarin zijn persoonlijkheid zich uitsprak als de eigen klankeffecten van een Lacordaire, de grootste kanselredenaar van de moderne tijd en misschien van alle tijden"*.

Het eerste werkveld van pater Callewaert is Oostende geweest. In minder dan drie jaar tijd heeft hij daar zijn naam en faam van predikant gevestigd, niet alleen in de dominicanenkerk maar op talrijke plaatsen waar hij gevraagd werd om een retraite te preken of een gelegenheidssermoen, of een reeks lezingen te houden. Toen al gaf hij een bijzondere aandacht aan de studentenpastoraal. Hij stichtte een St-Thomasgenootschap, volgens het Leuvense model. Toen ook al kreeg hij last met de kerkelijke autoriteiten van het bisdom. Volgens **zijn biograaf, J.A. Nuyens**, vooral om twee redenen. Het succes van zijn preken trok gelovigen weg uit de parochiekerken en hij weigerde lezingen te houden in een zaal die het duidelijk stempel van de Katholieke Partij droeg.

Aan het begin van de oorlog week Callewaert uit naar Engeland. Eind 1914 werd hij naar Stockport, in de buurt van de industriestad Manchester, geroepen en belast met de zielzorg van de ongeveer 8.000 Belgische vluchtelingen in de omgeving. Hier begon zijn schrijversloopbaan. Hij schreef regelmatig in De Stem uit België en af en toe ook in De Belgische Standaard en Ons Vaderland, het blad van de frontsoldaten. Zijn confrater Rutten schreef hem vanuit Londen om zijn waardering voor de artikels uit te drukken, maar er zat in de brief een addertje onder het gras: "Uw zo fraaie artikels zouden er volstrekt niets bij verliezen indien de woorden 'Vlaamse' en 'Vlaanderen' op menige plaats door 'Belgische' en 'België' zouden worden vervangen. Geloof me, dit wordt meer opgemerkt dan u wellicht denkt." Later bleek deze bedenking een teken aan de wand geweest te zijn.

De banneling

Begin 1919 keerde pater Callewaert terug naar zijn vaderland en hervatte zijn werk in Oostende, nu ook bij de Vlaamse oud-soldaten verenigd in de Frontbeweging. Dit werd hem door de autoriteiten niet in dank afgenomen. Na korte tijd werd hij persona non grata in zijn land verklaard. Zijn provinciaal stelde hem voor naar Rome te verhuizen om er te gaan voortstuderen en na een paar jaar, als de situatie wat rustiger zou geworden zijn, terug te keren. Een ander voorstel was dat hij als missionaris naar Congo zou afreizen. Uiteindelijk is de plaats van zijn ballingschap Ierland geworden. In het jaar van zijn ballingschap (1920-1921) begon hij te werken aan een boek over 'Ierland en het Ierse volk'.

Vlak vóór de Tweede Wereldoorlog is hij nog eens verbannen, van Gent naar Antwerpen. De officiële reden was dat hij belast werd met de opdracht in het Antwerpse dominicanenklooster het "op verschillende niveaus geschokte prestige te herstellen". Maar dat geloofde niemand. Hij kon in Antwerpen niet aarden. Zijn werkterrein bleef in Gent liggen. Hij is tot bij de magister-generaal Gillet gaan

aankloppen met het verzoek naar Gent terug te mogen keren. Het antwoord was laconiek: "er is tussen Antwerpen en Gent niet een afstand zoals die van Bordeaux naar Parijs..."

Bij de inval van het Duitse leger bleef Callewaert met nog één confrater in het klooster, terwijl al de anderen op de vlucht sloegen, sommige tot diep in Frankrijk. Misschien was dat een van de redenen waarom ze hem na hun terugkeer tot hun prior (overste) kozen. Maar dat was vergeefse moeite. De provinciaal verbrak hun keuze ('casseren' heet dit in het officiële jargon). Iemand had kardinaal Van Roey geïnformeerd over de kansen van Callewaert op het prioraat en die had een 'cassatie' door de provinciaal geëist. Nu kon de provinciaal geen steekhoudende reden meer bedenken om pater Callewaert te verhinderen naar Gent terug te keren.

Tijdens de oorlog heeft pater Callewaert veel minder gepreekt. Hij had des te meer tijd om te lezen en vooral te schrijven. In 1941 verscheen "...En Vlaanderen voor Christus", een bundeling van enkele brochures, radiopreken en van een selectie uit zijn preken. Het was het zoveelste boek. In de steekkaartenbak van de Leuvense kloosterbibliotheek vond ik meer dan 20 verschillende titels. J.H. Walgrave schreef bij zijn overlijden: *"Ik geloof niet dat een van zijn werken zal blijven leven."* Hij heeft gelijk gekregen. Maar voor de dominicanen blijven ze niettemin een kostbaar relikwie.

Toen hij na de oorlog uit de gevangenis werd ontslagen en anderhalf jaar in Italië in 'ballingschap' had geleefd, heeft pater Callewaert in Gent in de grondig gewijzigde omstandigheden maar met dezelfde gedrevenheid als voorheen de draad weer opgenomen. Tot eind de jaren '50 heeft hij geschitterd als gevierde predikant. Zijn jaarlijkse vastensermoenen (eigenlijk conferenties: zo'n drie kwartuur lang) waren een begrip. Walgrave geeft er een indrukwekkende beschrijving van.

"Gewoonlijk begon hij stil en langzaam. Hij zette klaar uiteen waarover hij spreken zou, ontvouwde zijn plan en volgde de heldere lijn van een goed geordend betoog. Elke lettergreep werd duidelijk gearticuleerd. Elk woord klonk krachtig door tot in de verste hoek. Van meet af aan kon men de beheerste bezieling aanvoelen die weldra doorbreken zou, in brede, sidderende golven van een pathetisch betoog, in vragen die naar het hart van het gehoor werden afgevuurd. In koninklijke, gebiedende affirmaties, opstijgend tot een climax, een kreet, die als een bliksem bij nacht afstak tegen de ademloze stilte van het publiek. Dan kon hij zijn stem laten dalen, zacht, verpozend, rustig, totdat een nieuwe golf van bezieling hem naar omhoog tilde... Het was uniek, onnavolgbaar."

Voor hem was een echte preek een religieuze kunstschepping en hij verzorgde zijn woord met de liefde en de eerbied die een echt kunstenaar zijn werk toedraagt. Het moest af zijn en gaaf, schitterend als een juweel. Met dezelfde zorg die hij aan vorm en voordracht besteedde, heeft hij ook steeds aan de inhoud gewerkt. Hij was geen oorspronkelijk denker en voelde niet veel voor subtiliteiten. Maar gezond verstand had hij, een klare kop en een scherpe opmerkingsgave... Wanneer hij improviseerde of zich liet gaan, was hij niet op zijn best. Al was hij van nature een redenaar, toch was zijn prediking de vrucht van lange oefening en zorgvuldige voorbereiding."

De flamingant

Pater Callewaert heeft altijd geprobeerd zich buiten de politiek te houden, maar ondanks hemzelf is hij erin verwickeld en verstrikt geraakt. Hij was overtuigd Vlaamsgezind omdat hij een Vlaamse katholiek was, - niet andersom: een katholieke Vlaming. Als een van de meest beluisterde religieuze leiders van de Vlaamse Beweging had hij natuurlijk politieke invloed. Dat wist hij zeer goed, en daarom lette hij erop zijn woorden te wikken en te wegen als hij in zijn preken en toespraken om religieuze reden de 'Vlaamse kwestie' ter sprake meende te moeten brengen.

Twee 'politieke' geschriften uit de oorlogsjaren verdienen een bijzondere aandacht, omdat ze belangrijke gevolgen hebben gehad.

Begin april 1943 liet Callewaert een brief bezorgen aan dr. Elias, leider van het VNV, waarin hij deze partij scherp op de korrel neemt. Het VNV, schreef hij, steunt op twee valse principes:

1. *Duitsland moet de oorlog winnen.*
2. *De ideologie van de partij moet het nationaal-socialisme zijn.*

Voor Callewaert is het evident: het is het Vlaamse volk dat moet winnen, en dat zal niet gebeuren als het zich bindt aan Duitsland. Wel integendeel: als de Duitsers volledig winnen en de lakens uitdelen in Europa, betekent dat het einde van het Vlaamse volk. Het nationaal-socialisme *"betekent voor Vlaanderen de verloochening van zijn katholiciteit en de verheidensing over de hele lijn, wat wij als katholieken nooit mogen en nooit kunnen aannemen, hoewel we gerechtigd zijn soms zeer antiklerikaal te zijn, juist om de essentie van het katholicisme te redden."*

Het is pater Callewaert dus te doen om het Vlaamse volk. Hij nuanceert dat is niet de volksmassa. Daarover schrijft hij zeer harde woorden: *"... de bevolkingsmassa die ik noem een hondenras met hier en daar een rashond tussen: bevolkingsmassa die gehoorzaamt aan twee driften het succes en de buik."*

Deze krasse uitspraak is hem door zeer velen kwalijk genomen.

De conclusie van de brief luidt ondubbelzinnig: de leiding van het VNV moet rechtsomkeer maken en bereid zijn desnoods de gevangenis in te gaan, voor het welzijn van Vlaanderen.

Deze brief aan de VNV-leiding is natuurlijk publiek gekend geraakt en heeft voor heel wat opschudding gezorgd, zowel ik kerkelijke als in politieke kringen. De bisschop van Gent verklaarde aan een Gentse dominicaan: *"Ik zou p. Callewaert zijn jurisdictie willen ontnemen, zoals in het bisdom Brugge. Maar ik wil geen martelaren maken."*

Het tweede document heeft een meer vertrouwelijk karakter behouden. Namens het 'comité voor de rehabilitatie van koning Leopold III' werd aan pater Callewaert gevraagd zijn opinie neer te schrijven over zeven kwesties i.v.m. de huidige en toekomstige positie van de koning en het oordeel van de Vlamingen daarover. Hij heeft dit gedaan in een uitgebreide nota van een tiental gedrukte bladzijden. Ondanks alle beloften van geheimhouding is de tekst toch in verschillende verkeerde handen terecht gekomen en gebruikt tegen zijn auteur en tegen de koning.

Een zeer heikele kwestie was de deelname van Vlaamse jongens aan de Duitse oorlog tegen de Sovjetunie: de zogenaamde Oostfrontstrijders. Over de houding van

pater Callewaert op dit punt blijven hardnekkige misverstanden bestaan. Kort en krachtig samengevat: alle studenten en oudstudenten die bij hem te rade kwamen, heeft hij dit afgeraden. Hier stond hij lijnrecht tegenover Cyriel Verschaeve. In een lange bladzijde van zijn oorlogsdagboek geeft hij zijn oordeel over Verschaeve en probeert hij te verklaren hoe deze zich zo zwaar heeft kunnen vergissen door alle gezag dat hij bezat in te zetten voor de zwaarste collaboratie met het nazisme. Hij moest toch ook weten dat de Vlaamse jongens in Rusland moesten vechten en sterven zonder priester en zonder sacramenten? Hoe kon hij dan propaganda maken voor de Oostfrontstrijders? In zijn stellingname tegen Verschaeve spreekt pater Callewaert nog eens zijn diepste overtuiging uit. Ook indien Vlaanderen na de oorlog, die de Duitsers zeker gaan verliezen, ten onder zou gaan, is dit "een minder kwaad dan dat het katholiek geloof vergaat".

Op 20 april 1945 werd pater Callewaert in het klooster van Gent gearresteerd en na een verblijf in een interneringskamp in de gevangenis opgesloten. In februari '46 begon zijn proces voor de krijgsraad. Uitspraak van de auditeur: 6 jaar hechtenis, maar afwijzing van de eis vanwege de Belgische staat om 6 miljoen fr. vergoeding te betalen. Daags nadien al gaat de veroordeelde in beroep en op 11 april verschijnt hij voor het krijgshof. Na één zitting volgt de uitspraak: 12 jaar hechtenis, geen vergoeding aan de Belgische staat. Men heeft beweerd dat hij zelf zijn kansen op een vrijspraak in beroep heeft verknoeid door per se zichzelf te willen verdedigen. Maar dat kan natuurlijk niemand bewijzen. Wat niet moet bewezen worden is dat hij de kans die de rechter hem bood heeft aangegrepen om een publiek getuigenis af te leggen en dat dit grote indruk heeft gemaakt. Een van de officieren van het hof zou gezegd hebben: "*Il est capable de bouleverser toute la Belgique.*"

Na iets meer twee dan jaar van straf te hebben uitgezeten bood men pater Callewaert invrijheidstelling aan, op voorwaarde dat hij naar het buitenland zou uitwijken. Dat kwam dus neer op een 'vrijwillige' ballingschap. Na enig aarzelen aanvaardde hij het voorstel, maar onderstreepte in zijn brief de woorden voorlopig en tijdelijk m.b.t. tot zijn verblijf in een land "waarheen mijn oversten me zullen sturen en zo lang zij het wensen". De minister van Justitie had Biaritz voorgesteld. Uiteindelijk werd het Neggio, in de buurt van de stad Lugano. Daar heeft hij in een klooster van uit Oostenrijk verdreven dominicanessen zo'n 6 maanden de dienst van aalmoezenier waargenomen. Vóór hij definitief naar huis terugkeerde is hij ter gelegenheid van het kerkelijk Heilig Jaar naar Rome op bedevaart getrokken. Hij wou ook nog het werk van Oostpriesterhulp gaan bekijken, maar op de internationale reis pas die hij verkreeg stond de beperking "behalve voor Duitsland."

Met Pasen 1950 was pater Callewaert opnieuw in het Gentse klooster, sprankelend van vitaliteit en getuigend van een zelfde werklust als voorheen. Hij heeft zich zonder veel problemen ingeschakeld in de activiteiten van zijn jongere confraters en hun eigen methode van werken, o.m. in de retraites voor de collegejeugd. Maar hij ontpopte zich ook opnieuw als de solist-predikant voor de grote gelegenheden. In 1956 is hij nog eens plechtig gevierd ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag en zijn gouden kloosterjubiläum. Een pittig detail: voorzitter van de feestzitting was de bekende wielersportjournalist Karel Van Wynendaele, omdat hij een boezemvriend van pater Callewaert was, maar vooral omdat hij iemand was "die buiten en boven de politiek stond" (J.A. Nuyens). In 1952 publiceerde hij zijn jongste boek: "Levensgezondheid - Brieven aan jonge mensen." Veel origineels stond er niet in. De

meeste brieven gaan terug op toespraken en op reeds gepubliceerde teksten in een aantal tijdschriften.

Begin de jaren 'zestig begon zijn gezondheid hem snel en grondig in de steek te laten. Na een ernstige beroerte moest hij gehospitaliseerd worden. Af en toe kon hij nog eens deelnemen aan een bijzondere religieuze plechtigheid. maar hij is niet meer levend uit het ziekenhuis gekomen.

Na zijn dood. in 1964 schreef de Gazet van Antwerpen: "Hij heeft zijn leven opgebouwd als een IJzertoren. Zijn blijvende verdienste werd in Het Volk geresumeerd in twee punten. Pater Callewaer is één van de groten van ons volk *"door de vernieuwing van de predikatie die hij heeft ingeluid in onze gewesten, doctrineel georiënteerd; door de religieuze ontvoogding die hij nastreefde voor de Nederlandstalige katholieke leken van ons land. Dit gebeurde door zijn actie onder de katholieke studenten aan de Rijksuniversiteit Gent en door zijn bewust doorgevoerde scheiding van partijpolitiek en godsdienst. Op beide punten was pater Callewaert ver op zijn tijd vooruit."*

Voornaamste bronnen

J.A. NUYENS, Pater L.J. Callewaert, Morsel, 1969

J.H. WALGRAVE, Pater J. Callewaert ter nagedachtenis, in *Kultuurleven*, 1965, p. 12-20

(getekend) B.J. De Clercq o.p.

Over de opdracht van Callewaert in Groot-Brittannië tijdens de Eerste Wereldoorlog: In het werk "Belgische Legeeraalmoezeniers 1914-1918" van Guy De Win vinden we:

C 1	(b)	CALLEWAERT	(c)	(d)	(e)	(f)
		L. J.				
	(g)	Dienstdoend-Aalmoezenier : 15 Jul 15		(h)	St Joseph's Hospital STOCKPORT-MANCHESTER	

"dienstdoend aalmoezenier" 15 juli 1915 St-Joseph's Hospital Stockport-Manchester. Bijzonder karige informatie.

Er waren trouwens nogal wat Belgische priesters in de militaire aalmoezeniersdienst in Groot-Brittannië: De Win vermeldt er 18, in militaire hospitalen, bij grote bedrijven zoals in Birtley, en simpelweg in parochies. Diensthoofd was C.L. Delouche, adjunct-aalmoezenier 1ste klas. Kardinaal Mercier stuurde mgr De Wachter, hulpbisschop van Mechelen, naar Engeland om de zielzorg voor de katholieke Belgische vluchtelingen te coördineren. Zijn adjunct was Floris Prims, de latere stadsarchivaris van Antwerpen. Welke Belgische priesters verder ook nog in Engeland dienst deden, heb ik niet kunnen achterhalen.

Bibliografie –werken van L.J. Callewaert

(Uit verschillende bronnen samengeraapt: KBR, NEVB, Lectorrepertorium, auteurs, waarbij telkens andere vormen van titelbeschrijving gebruikt werden: met meer of minder volledigheid.)

Callewaert, L.J.	Apologetische opleiding der studenten
Callewaert, L.J.	Aristocratie; Gent, Veritas; 1929; 141.pp.
Callewaert, L.J.	De afval van het idealisme, 1936
Callewaert, L.J.	De geloofsafval in Vlaanderen, 1933
Callewaert, L.J.	De haat tegen het kind, 1919 (3 ^{de} uitgave: de vrees voor het kind, 1928)
Callewaert, L.J.	De liefelijkste roos – Henri Suso (bewerkt naar het Deensch van Jörgensen)
Callewaert, L.J.	De predikatie en hedendaagsche zielzorg
Callewaert, L.J.	De sterke vrouw van Vlaanderen; Gent, Drukkerij Veritas, 1921; 433.pp.
Callewaert, L.J.	De toekomst der Katholieke Jonge Wacht en de Jonge Wacht de toekomst
Callewaert, L.J.	En Vlaanderen voor Christus; Antwerpen, 't Groeit, 1951; 312.pp.
Callewaert, L.J.	Familieleven
Callewaert, L.J.	Het schoone Vlaanderen
Callewaert, L.J.	Het verkeer; Antwerpen, Geloofsverdediging; 1943; 57.pp.
Callewaert, L.J.	Hoogeschoolleven; Antwerpen, Geloofsverdediging; 1924; 345.pp. (heruitgave: Studentenleven, 1929)
Callewaert, L.J.	Ierland en het Iersche volk
Callewaert, L.J.	Jeugdschoonheid, 1917 (heruitgave: Zoon van mijn volk houd u sterk, 1940)
Callewaert, L.J.	Kerelsleven
Callewaert, L.J.	Levensgezondheid – brieven aan jonge mensen, 1952
Callewaert, L.J.	Onze Vlaamsche Volksjeugd
Callewaert, L.J.	Op den uitkijk, 1919
Callewaert, L.J.	Schoonmenselijkheid, 3 reeksen, 1930-1932
Callewaert, L.J.	Zelfeerbied
Pauwels, R. Van Gestel, C. Callewaert, L.J.	Moderne kwalen, ...

Over Callewaert verschenen ondermeer:

De Clercq, B.J.	Pater L.J. Callewaert, predikant en flamingant; in: <u>Dominicaans leven</u> , 2001/1
nn	Vlaanderen's hulde aan Pater Callewaert, Druk Steelandt, Kortrijk, s.a.; 174.pp.
Nuyens, P.J.A.	Pater L.J. Callewaert – met woord en daad in liefde; Oranje Uitgaven, Mortsel, 1969; 288.pp.
Reynaert, Rik	Pater Callewaert – Wilvierkantig voor Vlaanderen, Gevaert druk, Ruddervoorde, 2014; 146.pp.
Walgrave, J.H.	Pater J. Callewaert ter nagedachtenis, in: <u>Kultuurleven</u> , 1965, p.12-30.